

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 1, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.1:339.1

*В. В. Гоблик,
к. філос. н., доцент, Мукачівський державний університет*

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

*V. V. Hoblyk,
Candidate in Philosophy Sciences, assistant professor, Mukachevo State University*

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE BORDER REGION (FOR EXAMPLE, TRANSCARPATHIAN REGION)

У статті проаналізовано рівень конкурентоспроможності Закарпатської області на основі порівняння з місцем у рейтингу який визначається за методологією Всесвітнього економічного форуму України за 2013-2014 роки. Виявлені конкурентні переваги області, проблеми та запропоновано напрями активізації транскордонного співробітництва в зовнішньоекономічній діяльності.

The article analyzes the level of competitiveness of the Transcarpathian region, on the basis of a comparison with a place in the ranking of which is determined by the methodology of the World Economic Forum in Ukraine by 2013-2014. Identified competitive advantages of the region, problems and proposed directions of activization of transborder co-operation in foreign economic activity.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, транскордонне співробітництво, індекс конкурентоспроможності, індикатори, конкурентоспроможність регіону.

Keywords: international competitiveness, cross-border cooperation, competitiveness, indicators, competitiveness of the region.

Постановка проблеми. Підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС визначає перед прикордонними регіонами низку нових вимог щодо співпраці зі своїми партнерами з Польщі, Словаччини Угорщини та Румунії. Активізація зовнішньоекономічних зв'язків українських регіонів з регіонами-партнерами з країн ЄС в контексті розвитку транскордонної співпраці має значні позитивні наслідки як для вказаних регіонів, так і для України загалом. Проте, поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків прикордонних регіонів разом з новими можливостями несе й нові ризики: збільшення асиметрії рівнів соціально-економічного розвитку суміжних територій сусідніх країн через швидші темпи зростання у країнах-нових членах Європейського Союзу, порівняно з Україною. З метою використання потенціалу Закарпатської області, а також для нейтралізації можливого негативного впливу існуючих відмінностей у рівні життя по обидва боки кордону, виникає необхідність виявлення проблем та тенденцій її розвитку та проаналізувати складові індексу конкурентоспроможності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових праць, в яких досліджуються теоретичні основи конкуренції, її сучасні форми, міжнародне конкурентне середовище, аналіз причин і умов виникнення конкурентних переваг, а також проблеми забезпечення високої конкурентоспроможності окремих країн та пошуку ними новітніх форм і досягнення, необхідно виділити дослідження таких зарубіжних вчених, як: Р.Вернона, Г.Грубера, Ч.Джонсона, С.Коуена, В.Леонтьєва, А.Маршалла, Дж.Мура, Р.Нельсона, М.Портера, Дж.Робінсон, П.Самуельсона, Е.Чемберліна, Й.Шумпетера, Ф.Хайєка, Г.Хамела; та вітчизняних вчених О.Білоруса, Б.Губського, Д.Лук'яненка, Ю.Пахомова, А.Поручника та багатьох інших. Разом з тим, багато аспектів даної наукової проблеми залишається недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження проблематики розвитку прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України, зокрема в частині активізації зовнішньоекономічної діяльності.

Метою статті є дослідження конкурентоспроможності прикордонного регіону за найбільш поширеною методологією, яку використовує Всесвітній економічний форум та накреслити шляхи активізації розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у прикордонному регіоні з використання можливостей і переваг глобалізації, а також окреслити основні заходи для підвищення конкурентоздатності прикордонного регіону з метою нейтралізації ризиків, пов'язаних з прискоренням економічного розвитку суміжних територій сусідніх держав.

Виклад основного матеріалу. Дослідження конкурентоспроможності, як основної рушійної сили світового економічного розвитку, є одним з найважливіших напрямів діяльності щорічного Всесвітнього економічного форуму, що проводиться в Давосі (Швейцарія). Ці дослідження є одним із джерел інформації при плануванні розвитку країни, регіону на перспективу і охоплюють широке коло питань: виявлення і аналіз чинників найбільшого впливу на конкурентоспроможність, проведення порівняльного аналізу низки показників по 148 країн світу та 27 регіонів України, а також надання практичних рекомендацій для влади, бізнесу, громадських організацій.

Рейтинг конкурентоспроможності будується на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – GCI), який був розроблений для Всесвітнього економічного форуму професором К. Сала-і-Мартіном, і вперше представлений на форумі у січні 2005 р. [1]. В подальшому розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній — великого щорічного дослідження, яке проводиться ВЕФ разом з мережею партнерських організацій — провідних дослідницьких інститутів і організацій у країнах, аналізованих у звіті, дослідження на сьогодні представляє найповніший комплекс показників конкурентоспроможності по різних країнах світу.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину із загальнодоступних джерел (статистичні дані і результати досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями). Всі змінні об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкурентоспроможність, які в свою чергу інтегровані в три субіндекси, а саме: субіндекс А (базові вимоги): державні інститути, інфраструктура, макроекономічні умови, охорона здоров'я та початкова освіта, субіндекс Б (підсилювачі ефективності): вища освіта та професійна підготовка, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, обсяг ринку, субіндекс С (фактори розвитку та інноваційного капіталу):

рівень розвитку бізнесу, інновації (рис. 1).

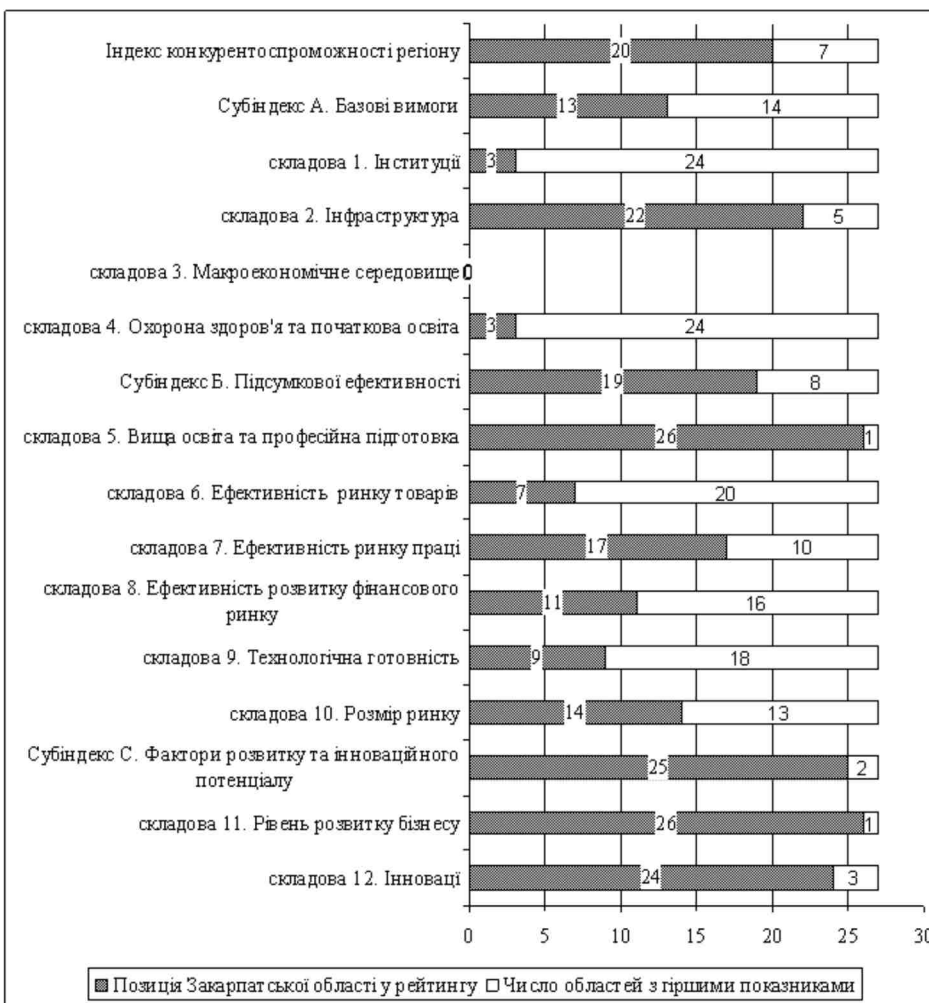

Рис. 1. Національний рейтинг Закарпатської області за 12-ма складовими конкурентоспроможності у 2013-2014 рр. серед регіонів України.

Досліджуючи дані індексів надані у звіті рейтингу Індексу національної конкурентоспроможності 2013 року, в основу якого покладено методологію розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, Закарпатська область займає 20-у сходинку, опустившись на три позиції порівняно з попереднім роком. Значення Індексу в балах при цьому практично не змінилося — 3,96, що менше, ніж середнє значення по 27 регіонах і результат України в глобальному рейтингу.

За підсумками оцінки 2013 року значення Індексу конкурентоспроможності Закарпатської області (3,96 бала) відповідає рівню 89-го місця у світі. При цьому найкраща оцінка у регіону — за субіндексом базових вимог (рівень 83-го місця), які найбільш важливі для економік на початковій стадії розвитку. За двома іншими субіндексами оцінки Закарпатської області відповідають рівню 100-го місця у світі (табл. 1).

Таблиця 1.

Позиція Закарпаття у регіональній і глобальній конкурентоздатності Всесвітнього економічного форуму 2013-2014 рр.

№ п/п	Показник	Регіональний рейтинг / 27	Глобальний рейтинг / 148
1	Індекс конкурентоспроможності	20	89
2	Субіндекс А. Базові вимоги	13	83
3	Субіндекс Б. Підсилювачі ефективності	19	100
4	Субіндекс С. Фактори розвитку інноваційного потенціалу	25	100
5	Ефективність фінансового ринку	11	62
6	Ефективність ринку праці	17	37
7	Охорона здоров'я та початкова освіта	3	53
8	Очікувана тривалість життя	14	94
9	Інституції	3	68
10	Захист прав власності	1	48
11	Нецільове використання бюджетних коштів	6	50
12	Марнотратство бюджетних витрат	17	33
13	Прозорість політики органів влади	2	18
14	Ставка на професійне управління	25	88
15	Здатність області утримувати таланти	20	128
16	Здатність області залучати таланти	13	116
17	Інфраструктура	22	88
18	Якість доріг	13	99
19	Якість залізничної інфраструктури	11	17
20	Кількість абонентів мобільного зв'язку	14	46
21	Вища освіта та професійна підготовка	26	79
22	Охоплення вищою освітою	27	82

23	Рівень розвитку інновацій	24	113
24	Якість науково-дослідних закладів	22	115
25	Наявність наукових та інженерних кадрів	16	119
26	Витрати на дослідження і розробки	27	113

(Джерело: фонд «Ефективне управління»; ВЕФ)

В порівнянні з минулим роком Закарпатська область покращила оцінки для восьми складових Індексу конкурентоспроможності з дванадцяти. Найбільше зростання балів відзначається за складовими рівня розвитку фінансового ринку (плюс 0,18 бала), технологічної готовності (плюс 0,14 бала) та ефективності ринку товарів (плюс 0,12 бала). При цьому таке зростання допомогло регіону вивести на відносно непоганий рівень у світі лише одну відмічених складових — ефективність фінансового ринку (62-е місце). Найбільше зниження оцінок сталося за складовою ефективність ринку праці (мінус 0,09 бала), хоча вона продовжує входити до числа відносних конкурентних переваг області у світовому порівнянні — рівень 37-го місця у світі [2].

У національному рейтингу Закарпатська область входить до трійки лідерів за складовими інституції, охорона здоров'я та початкова освіта (обидві — 3-є місце). Однією з найсильніших складових Індексу конкурентоспроможності Закарпатської області залишається охорона здоров'я та початкова освіта. Регіон посідає 3-є місце серед регіонів України, а його оцінка відповідає рівню 53-го місця у світі). Бал області вищий, ніж у всіх країн СНД, а також низки країн Східної Європи. Бажають кращою оцінки за показником очікуваної тривалості життя: з результатом 70,95 року область займає 14-у сходинку в національному рейтингу, що можна порівняти з 94-м місцем у світі. Відносно висока третя позиція регіону в національному рейтингу — за складовою інституції, що, однак, не забезпечує їй конкурентної переваги порівняно з країнами світу — оцінка в 3,95 бала з 7 можливих відповідає рівню 68-го місця у глобальному рейтингу. Бізнес Закарпаття оцінює як кращий в Україні захист прав власності, і навіть у світовому порівнянні оцінка регіону відповідає високому 46-му місцю. В області також непогані оцінки за показниками нецільового використання бюджетних коштів (рівень 50-го місця у світі), марнотратства бюджетних витрат (рівень 33-го місця), прозорості політики органів влади (рівень 18-го місця). З усіх показників область утримує лідерство та входить в десятку кращих, лише в управлінській сфері (3), охорона здоров'я (3) та ринок товарів та послуг (7)

У той самий час регіон отримав невисокі оцінки за показниками ефективності використання талантів: ставка на професійне управління (25-е місце в Україні і рівень 88-го місця у світі), здатність області утримувати власні та залучати таланти з інших регіонів і країн (рівень 128-го і 116-го місця у світі відповідно). Закарпатська область традиційно отримує низькі оцінки за складовою інфраструктура — 22-е місце в Україні і рівень 88-го місця у світі. Так само, як і у всіх регіонів України, у Закарпатті дороги низької якості (рівень 99 місця в світі). На високому рівні в регіоні оцінюється якість залізничної інфраструктури (рівень 17-го місця у світі), а також кількість абонентів мобільного зв'язку (рівень 46-го місця).

Серед 27 регіонів України Закарпаття посідає передостаннє місце за складовою вища освіта та професійна підготовка, що відповідає 79 місцю у світовому рейтингу. Регіон тягнуть вниз показники охоплення вищою освітою (27-е місце в Україні і рівень 82-го місця у світі) та охоплення середньою освітою і рівень доступу до мережі Інтернет у школах оцінюються на рівні кінця п'ятої десятки країн світу. Традиційно, в області одні з найнижчих оцінок в національному рейтингу конкурентоспроможності за складовими рівень розвитку бізнесу та інновації — 26-е і 24-е місця відповідно. Наприклад, з інновацій, порівняно з рейтингом 148 країн світу, оцінки регіону відповідають 113-му місцю у світі. Такий низький результат у цілому зумовлений низькою якістю науково-дослідних закладів (рівень 115-го місця у світі), недостатньою наявністю наукових та інженерних кадрів в області (рівень 119-го місця), невисокими витратами на дослідження і розробки з боку бізнесу (останнє місце серед регіонів України і рівень 131-го місця у світі) [3].

Керівники бізнесу в Закарпатській області, як і в середньому по 27 регіонах України, вважають нестабільність державної політики найбільшою проблемою для бізнесу. Така думка 17% опитаних у регіоні. На друге місце бізнес поставив податкову політику (13,8 %). На відміну від середніх результатів по Україні, в Закарпатській області третю сходинку рейтингу найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу займають податкові ставки, які набрали 9,6 % за результатами опитування. Бізнес регіону більшою мірою, ніж в середньому по Україні, стурбований нерозвинутою інфраструктурою, інфляцією та регіональною митною політикою. У той самий час, вважаються менш пріоритетними доступ до фінансування, злочинність та крадіжки.

Висновки. Проведений аналіз показує, що для підвищення конкурентоздатності прикордонного регіону необхідно реалізувати ряд ініціатив, спрямованих на розвиток прикордонної інфраструктури, насамперед з огляду на недостатню кількість прикордонних пунктів пропуску, розбудови їх мережі, включаючи модернізацію та приведення до стандартів ЄС уже існуючих, формування цілісної мережі залізничного, автомобільного та повітряного сполучення, приведення у відповідність інституційне забезпечення інвестиційної діяльності, підвищення якості людського капіталу та вирішення проблем в розвитку підприємницького середовища прикордонного регіону, що виливається в інертність транскордонного бізнесу. Удосконалення також потребує наявна науково-освітня база, насамперед у контексті підвищення рівня інноваційної спроможності такої території.

Відносно слабшою, на тлі інших прикордонних областей України, є також науково-освітня база Закарпатської області, насамперед з погляду реалізації інноваційних проектів, чисельності науково-педагогічних кадрів та обсягів виконання науково-технічних робіт.

Для нівелювання впливу та ліквідації інституційних бар'єрів у межах прикордонного регіону, дотичного до кордону з ЄС, першочергового значення набуває проведення в нашій державі адміністративно-бюджетної реформи, орієнтованої на підвищення інституційної ролі та ваги органів місцевого самоврядування. Крім того, до числа пріоритетних заходів слід віднести розвиток ринкової інфраструктури, удосконалення Митного кодексу, активізацію навчально-освітньої компоненти в транскордонному співробітництві між Україною та ЄС, демонополізацію транскордонних ринків, а також насичення інформаційно-консалтингового простору в прикордонному регіоні, що межує з сусідніми адміністративно-територіальними одиницями країн-членів ЄС.

Література.

1. The Global Competitiveness Report 2010–2011. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, January 2011.
2. Матеріали Всесвітнього економічного форуму – <http://www.weforum.org>.
3. Фонд «Ефективне управління» – <http://www.feg.org.ua/Україні>.

References.

1. *The Global Competitiveness Report 2010–2011*. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, January 2011.
2. World Economic Forum (2014) "Materials of World Economic Forum (WEF)", available at: <http://www.weforum.org>. (Accessed 13 January 2014).
3. Competitive Ukraine (2014) "Fund Effective management", available at: <http://www.feg.org.ua/Ukraine>. (Accessed 15 January 2014).

Стаття надійшла до редакції 20.01.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"